

Jak oživit minulost

John Bimson

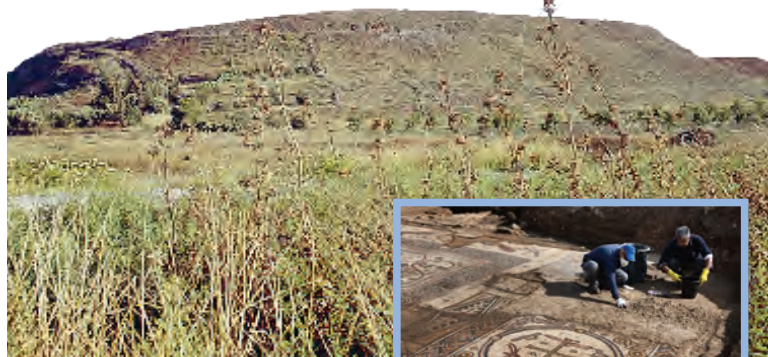
Dokazuje archeologie, že Bible má pravdu? Archeologové, kteří pracují také s Bibli, tuto otázku dostávají velmi často. Tazatel obvykle chce vědět, zda existují archeologické důkazy, že se určitá událost stala.

Archeologie může ve skutečnosti velmi zřídka poskytnout důkazy tohoto druhu. Častěji poskytuje spíše předpoklady, na jejichž základě můžeme Bibli lépe porozumět.

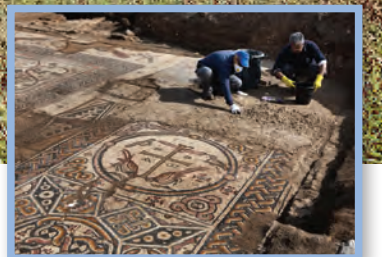
Nové přístupy

Archeologie dnes znamená mnohem více než jen odkrývání telů. Regionální průzkum nám pomáhá pochopit, v jakém vzájemném vztahu byla města, vesnice a nomádské tábory, a porozumět starověkému životnímu prostředí, produkci potravin a měnícím se modelům osídlení.

Mohlo by se zdát, že tyto přístupy nemají mnoho společného s Bibli (a někteří archeologové také nemají rádi termín „biblická archeologie“), ale pokud nám umožňují porozumět tomu, jak společnost v biblických dobách fungovala, mohou nepřímou oživit Bibli modernímu čtenáři.

Tel (pahorek) starověkého biblického města Lakiš. vložený obrázek: archeologové odkryli v izraelské Alumě mozaiku starou 1500 let.

ODKRÝVÁNÍ STAROVĚKÝCH MĚST
V biblické archeologii šlo až donedávna především o odkrývání telů, ruin starověkých měst. V biblických dobách byla města často mnohokrát znovu vystavěna na stejném místě, obvykle po zničení nepřáteli, ohněm či zemětřesením. Město, které bylo často znovu postaveno na svých ruinách, pak nakonec vytváří poměrně velké návrší a takovému návrší se v arabštině (i v hebrejštině) říká

tel. Odkrývat tel tedy znamená prokopávat se skrz mnoho vrstev, přičemž každá vrstva představuje určité období osídlení. Trpělivé odkrývání a zaznamenávání umožňuje archeologům poskládat historii města, porozumět změnám jeho postavení a kultury.

VAROVNÝ PŘÍBĚH

Rané pokusy spojit archeologické nálezy s Bibli vedly k některým zavádějícím závěrům. Řada dlouhých, pravoúhlých staveb, které byly v roce 1928 objeveny v Megidu (*naboře*), byla interpretována jako stáje z doby krále Šalomouna. Nález byl brzy spojen se zmínkou o Šalomounovi, který přestavěl Megido, v 1 Kr 9,15 a s „městy pro vozbu“ zmíněnými o tři verše dále.

Později byly tyto stavby nově datovány do doby vlády krále Achaba, celé století po Šalomounovi. Dnes se soudí, že tyto stavby mohou být ještě pozdější, a někteří archeologové pochybují, zda vůbec šlo o stáje. Tento příklad by nás měl varovat před ukvapeným hledáním souvislostí. Archeologické nálezy není vždy snadné interpretovat.

S DATOVÁNÍM POMÁHÁ KERAMIKA

Datování vrstev telu je obvykle stanoveno podle jeho keramiky. Styl keramiky se vždycky měnil, fragmenty keramických nádob jsou tedy dobrým vodítkem pro určení doby, ve které byla konkrétní vrstva vzkvétajícím městem. Datování keramických stylů nakonec závisí na propojení s historií Egypta nebo Mezopotámie, kde byla dlouhá období starověkých dějin rekonstruována podle seznamů králů.

Osvětlení Starého zákona
Jak ukazují tyto starozákonní příklady, archeologie často objasňuje spíše kulturní než historický kontext biblické události.

ŠALOMOUNŮV CHRÁM

Plán Šalomounova chrámu se svým rozdělením na tři části má paralely v kenaanských chrámech pozdní doby bronzové stejně jako v pozdějším chrámu ze severní Sýrie. Uvnitř měl Šalomounův chrám dřevěné obložení s vyřezávanými cherubíny, palmami, nádobami a květinami. Paralely s těmito vzory můžeme najít na vyřezávaných slonovinových destičkách fénickéckého stylu objevených v Samaří (obrázek palem vlevo), Sýrii a Asýrii.

Šalomounův zvyk pokrývat většinu vnitřní výzdoby chrámu zlatem může být názorně ukázán na egyptských chrámech.

Tyto příklady nám pomáhají představit si jeruzalémský chrám. Ukazují také, že detaily popisu jeruzalémského chrámu jsou ve správném kontextu zcela pravděpodobné.

Na této stěle (vysoké přes 2 metry) jsou zaznamenána vítězství faraona Merneptaha (kolem 1208 př. Kr.). Je zde také nejstarší mimobiblická zmínka o lidu nazývaném Izrael.

VÝROBA OLIVOVÉHO OLEJE

Olivový olej byl jedním z nejdůležitějších produktů biblické doby (Oz 2,8 atd.). Byl používán k vaření, svícení, v kosmetice a v mnohých rituálech.

Archeologický výzkum v Ekrónu (Tel Miqne na pobřežní rovině západně od Jeruzaléma) vrhá světlo na výrobu olivového oleje od 7. století př. Kr.

K rozmačkání oliv na kaši byly používány pravoúhlé nádrže a kamenné válce, každá nádrž měla po stranách dvě kádě k lisování kaše a produkci tekutiny (20-30 % oleje). V lisovacím procesu se používalo několik kamenů o hmotnosti asi 77 kg. Bylo vypočítáno, že 115 ekrónských olejových lisů mohlo za sezónu vyrobit až 500 tun (550 000 litrů) oleje.

Rosettská deska byla nalezena Napoleonovými muži poblíž Rosetty na řece Nilu. Je na ní zaznamenán výnos egyptského krále Ptolemaia V. v řečtině (spodní část), v egyptském demotickém písmu (uprostřed) a v hieroglyfech (horní část). Byl to klíč k rozluštění starověkého egyptského písma.

Pečet s vyrytým nápisem „Abdi, služebník Hóšeův“ (poslední izraelský král: 2 Kr 17).

NÁPISY

Nyní již existuje mnoho archeologických důkazů o tom, že ve starověkém Izraeli existovala i jistá úroveň gramotnosti, jak to naznačuje i Bible (viz například Sd 8,14; Iz 10,19). Nápisy na keramických a kamenných nádobách, na náhrobcích, závažích,

předmětech ze slonoviny a pečeti se objevují na mnoha místech.

Některé z těchto předmětů vrhají nové, nepřímé světlo na izraelskou společnost.

Sbírka ostrak (keramických fragmentů s nápisy) ze Samaří, datovaná do 8. století př. Kr., zaznamenává placení daní v naturalii (víno, olej) do městských skladů. Odhaluje, že několik jednotlivců dodávalo velké množství – důkaz toho, že byli vlastníky velkých statků.

Hromadění půdy bohatými bylo v 8. století proroky tvrdě odsuzováno, protože k němu obvykle docházelo na úkor chudých (Am 8,4; Mi 2,2; Iz 5,8).

Snadno dostupné fragmenty rozbitých keramických nádob (tzv. ostraka) byly ve starověku často používány ke krátkým záznamům a dopisům.

Tento prsten, na němž je vyryto jméno jeho nositele, pochází z 8.-7. století př. Kr.

Tyto dva obrázky ukazují odlišné metody získávání olivového oleje: starší je trám a závaží; dále těžký kamenný válec, drtička je pozdější.

vpravo: Tyto nádoby sloužily k uchování olivového oleje.

